

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ІЗМАЇЛЬСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ ГУМАНІТАРНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ПЕДАГОГІЧНИЙ ФАКУЛЬТЕТ
Кафедра фізичної культури, біології та основ здоров'я**

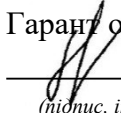
РОБОЧА ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

ОСНОВИ МЕДИЧНИХ ЗНАНЬ ТА ДОЛІКАРСЬКОЇ ДОПОМОГИ

освітній ступінь	бакалавр
галузь знань	01 Освіта/Педагогіка
спеціальність	014 Середня освіта
предметна спеціальність	014.05 Середня освіта (Біологія та здоров'я людини)
освітня програма	Середня освітня: біологія та здоров'я людини
тип дисципліни	обов'язкова

ПОГОДЖЕНО:

Гарант освітньої програми

Граматик Н.В.

(підпис, ініціали, прізвище)

РЕКОМЕНДОВАНО:

кафедрою фізичної культури, біології

та основ здоров'я

протокол №1 від «31» серпня 2021 р.

Завідувач кафедри Баштовенко О.А.

ПОГОДЖЕНО:

Голова ради з якості вищої освіти

педагогічного факультету

Сич Ю.І.

(підпис, ініціали, прізвище)

Розробники програми:

Атмажов І.Д., кандидат медичних наук,
доцент кафедри фізичної культури, біології та основ
здоров'я ІДГУ.

Рецензенти програми:

Баштовенко О.А., кандидат біологічних наук, доцент
завідувачка кафедри фізичної культури, біології та основ
здоров'я ІДГУ.

Букатова О.М., кандидат педагогічних наук, доцент
кафедри технологічної освіти та природничих наук ІДГУ

1. ОПИС ДИСЦИПЛІНИ

Найменування показників	Розподіл годин за навчальним планом	
	Денна	Заочна
Кількість кредитів: 4	<i>Лекції:</i>	
	20	-
Модулів: 1	<i>Практичні заняття:</i>	
	26	-
Загальна кількість годин: 120	<i>Консультації:</i>	
Рік вивчення дисципліни за навчальним планом: 2	2	-
Семестр: 4	<i>Індивідуальні заняття:</i>	
Тижневе навантаження (год.): - аудиторне: 3 - самостійна робота: 3	-	-
Форма підсумкового контролю: <i>екзамен</i>	<i>Самостійна робота:</i>	
Мова навчання: <i>українська</i>	72	-

2. МЕТА ДИСЦИПЛІНИ

Предмет вивчення навчальної дисципліни: вивчення навчальної дисципліни: стан людського організму під дією різних несприятливих та патогенних факторів. Засоби долікарської допомоги та профілактики невідкладних станів.

Метою вивчення дисципліни є: оволодінні уміннями, які б сприяли охороні здоров'я, формуванню здорового способу життя, забезпечували надання першої домедичної допомоги в загрозованих ситуаціях, навчити доглядати за хворими та потерпілими.

Передумови для вивчення дисципліни: «Основи здоров'я людини», «Анатомія людини».

Міждисциплінарні зв'язки: «Безпека життєдіяльності та охорона праці».

3. ОЧІКУВАНІ РЕЗУЛЬТАТИ НАВЧАННЯ

Вивчення навчальної дисципліни передбачає формування та розвиток у студентів компетентностей та програмних результатів навчання відповідно до освітньо-професійної програми «Середня освіта: біологія та здоров'я людини».

Інформація про компетентності та програмні результати навчання за дисципліною

Шифр компетентності	Компетентності	Шифр програмних результатів	Програмні результати навчання
Загальні компетентності (ЗК)			
ЗК 3.	Здатність учитися та оволодівати сучасними знаннями, критично оцінювати соціальні події і явища, прогнозування освітнього процесу.	ПРН 16.	Здатний вчитися упродовж життя і вдосконалювати з високим рівнем автономності набути під час навчання кваліфікацію.
ЗК 5.	Здатність застосовувати інтегровані науково-природничі знання у життєвих і професійних ситуаціях, творчого впровадження набутого досвіду для збереження власного здоров'я та здоров'язбереження соціуму.	ПРН 5.	Розуміти трансдисциплінарність сучасного наукового знання; вміти використовувати зв'язки суміжних галузей для формування цілісної природничо-наукової картини світу.
ЗК 9.	Здатність працювати в команді та автономно, ефективно комунікувати у полікультурному та трансграничному просторі.	ПРН 8.	Вміти діяти автономно та брати відповідальність за результат, працювати в команді, керуючись національними та світовими цінностями.
Спеціальні (фахові, предметні) компетентності			
ФК 2.	Здатність володіти понятійно-термінологічним апаратом, що використовується в біології та на межі предметних галузей, оперувати законами, концепціями, вченнями і теоріями біології, здоров'я людини, критично аналізувати	ПРН 11.	Знати біологічну термінологію, загальну структуру біологічної науки на основі взаємозв'язку основних її галузей для пояснення будови й функціональних особливостей організмів на різних рівнях організації живого, їхню взаємодію, взаємозв'язки, походження,

	досягнення біологічних наук, виявляти їх роль у забезпеченні сталого регіонального розвитку та людства, дотримуватися принципів науковості та інтеграції при трансляції біологічних та здоров'яцентрованих знань у площину предметної діяльності.		класифікацію, значення, використання та поширення.
ФК 6.	Здатність забезпечувати дотримання санітарно-гігієнічних вимог з метою створення інноваційного здоров'язберігаючого освітнього середовища, як домінуючий аспект діяльності закладу освіти.	ПРН 19.	Вміти ідентифікувати небезпечні чинники природного та техногенного середовищ, прогнозувати можливість і наслідки їх впливу на організм людини, а також в межах своїх повноважень приймати відповідні рішення щодо безпеки.
ФК 7.	Здатність до практичного застосування здоров'яцентрованих природничих знань, теоретично-прикладних засад педагогічного супроводу безпечної життєдіяльності та позитивної соціалізації учнів.	ПРН 27.	Забезпечувати охорону життя і здоров'я учнів у освітньому процесі та позаурочної діяльності, вміти надавати долікарську медичну допомогу при невідкладних станах та патологіях в організмі.
ФК 14.	Здатність розуміти й застосовувати базові знання з медико-біологічних дисциплін для обрання ефективних шляхів і способів збереження, зміцнення та відновлення здоров'я людини.	ПРН 22.	Знати будову та функції організму людини, основополагаючі закони й положення теорії здоров'я та здорового способу життя, профілактично-оздоровчі засади функціонування організму людини, його природні захисні механізми у взаємодії з навколишнім середовищем.
ФК 15.	Здатність аналізувати здоров'я як системну категорію, здійснювати прогнозування стану індивідуального здоров'я та соціуму, здійснювати консультацію з питань здорового способу життя, визначати перспективні шляхи моніторингу здоров'я, володіти інформацією про інноваційні підходи до підвищення резервних можливостей організму людини.	ПРН 14.	Знати нормативно-правове забезпечення освітньо-виховного процесу вивчення біології та основ здоров'я в закладі загальної середньої освіти.
ФК 16.	Здатність організувати і здійснювати еколого-валеологічне виховання в позакласній роботі, розвивати в учнів позитивну мотивацію здоров'язміцнення та імператив здорового способу життя, визначати місце і функції позашкільної освіти та векторів її зв'язку із предметною специфікою біології в ЗЗСО.	ПРН 29.	Знати ключові категорії планування та організації позаурочної, позакласної та позашкільної діяльності, спрямованої на формування морально-етичних рис особистості, проведення пропедетико-роз'яснювальної роботи серед учнівської молоді та в соціумі.

Матриця відповідності компетентностей результатам навчання за дисципліною

Шифр компетентності	Результати навчання			
	Знання	Уміння/навички	Комунікація	Відповідальність і автономія
ЗК 3				ПРН 16.
ЗК 5.		ПРН 5.		
ЗК 6.			ПРН 8.	ПРН 8.
ФК 2.	ПРН 11.			
ФК 6.		ПРН 19.		
ФК 7.		ПРН 27.		
ФК 14.	ПРН 22.			
ФК 15.	ПРН 14.			
ФК 16.	ПРН 29.			

4. ТЕМАТИЧНИЙ ПЛАН ДИСЦИПЛІНИ

№ з/п	Назви змістових модулів / тем	Кількість годин (денна форма навчання)					Кількість годин (заочна форма навчання)					
		Аудиторні	Лекції	Практичні	Консультації	Індивідуальні	Самостійна робота	Аудиторні	Лекції	Практичні	Консультації	Індивідуальні
Змістовий модуль 1. Соціально-правові аспекти здоров'я												
1.	Охорона здоров'я: основні поняття і принципи.	4	2	2			5					
Змістовий модуль 2. Профілактика захворювань різної етіології. Долікарська допомога при невідкладних станах												
2.	Інфекційні захворювання та основи епідеміології	6	2	4			7					
3.	Основні захворювання дихальної системи: невідкладні стани та перша медична допомога	4	2	2			7					
4.	Основні захворювання серцево-судинної системи: невідкладні стани та перша медична допомога	4	2	2			7					
5.	Травми, їх ускладнення, кровотечі в дітей і дорослих	4	2	2			7					
6.	Перша медична допомога при травмах кінцівок	6	2	4			7					
7.	Пошкодження, що викликані фізичними та хімічними факторами. Допомога при них на долікарському етапі	6	2	4			7					
8.	Алергічні захворювання	4	2	2			7					
9.	Венеричні хвороби. Профілактика кров'яних інфекцій та СНІДу.	4	2	2			7					
10.	Захворювання та патологічні стани, що пов'язані з віком та статтю	4	2	2			7					
	Проміжний контроль						4					
	Разом:	48	20	26	2		72					

5. ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

5.1. Зміст навчальної дисципліни за темами

Змістовий модуль 1. Соціально-правові аспекти здоров'я

Тема 1. Охорона здоров'я: основні поняття і принципи

Нормативно-правова база захисту життя і здоров'я людини. Поняття про здоров'я людини. Показники здоров'я населення. Право на охорону здоров'я.

Державна політика в галузі охорони здоров'я учнів закладів загальної середньої освіти. Охорона здоров'я дітей як важлива складова освітнього процесу в закладах загальної середньої освіти.

Популяризація здоров'я та безпеки серед учнів та їхніх сімей. Співпраця з іншими працівниками закладу освіти. Визначення учнів з хронічними захворюваннями та нагляд за ними. Санітарний регламент для ЗЗСО.

Змістовий модуль 2.

Профілактика захворювань різної етіології.

Долікарська допомога при невідкладних станах

Тема 2. Інфекційні захворювання та основи епідеміології

Епідемічний процес. Епідеміологічне вогнище. Поширення інфекційних захворювань. Шляхи передачі інфекційних захворювань: від хворих здоровим людям при безпосередньому контакті, через повітря, ґрунт, воду, харчові продукти. Етіологія, клініка, лікування та профілактика інфекційних захворювань.

Дитячі інфекційні хвороби та їх попередження. Перша долікарська допомога при гострих отруєннях.

Тема 3. Основні захворювання дихальної системи: невідкладні стани та перша медична допомога

Анатомія і фізіологія дихальної системи. Основні симптоми захворювань органів дихальної системи. Гострі захворювання органів дихальної системи, етіологія, патогенез. Дихальна недостатність. Застосування гірчичників, банок, компресів для локальних змін інтенсивності кровообігу.

Тема 4. Основні захворювання серцево-судинної системи: невідкладні стани та перша медична допомога

Анатомія і фізіологія серцево-судинної системи (ССС), її вікові особливості. Критерії оцінювання функціонального стану ССС – пульсу та артеріального тиску. Основні ознаки захворювань ССС. Перша медична допомога при болю в ділянці серця. Профілактика захворювань ССС у дітей та підлітків. Перша медична допомога при болю в ділянці серця. Непритомність. Колапс. Шок. Термінальні стани. Клінічна та біологічна смерть. Реанімація.

Тема 5. Травми, їх ускладнення, кровотечі в дітей і дорослих

Закриті ушкодження. Відкриті ушкодження або рани. Травматичний шок. Поняття про кровотечі. Види кровотеч. Їх причини та способи зупинки.

Рани та їх характеристика. Вогнепальні ушкодження. Ранова інфекція та її види. Класифікація ран. Фази ранового процесу. Види загоєння ран. Догляд за хворим. Поняття про асептику й антисептику.

Тема 6. Перша медична допомога при травмах кінцівок

Поняття про забиття, розтягнення і розриви зв'язок. Вивихи та їх симптоми. Синдром тривалого здавлювання (травматичний токсикоз). Переломи кісток: види, ознаки, надання першої допомоги. Десмургія: види пов'язок і способи їх накладання.

Тема 7. Пошкодження, що викликані фізичними та хімічними факторами.

Допомога при них на долікарському етапі

Ураження електричним струмом. Утоплення. Удушшення. Опіки. Обмороження. Радіаційні ураження. Перша допомога при них.

Отруєння. Хімічні опіки. Наркотик (визначення, властивості, наслідки вживання). Наркоманія як хвороба, яка виникає внаслідок систематичного вживання речовин, що включені до переліку наркотиків. Прояви наркоманії. Психічна та фізична залежність організму.

Тема 8. Алергічні захворювання

Алергічні захворювання (реакції). Алергічні захворювання (підвищена імунна реакція на екзо- і ендогенні алергени). Причина алергічних реакцій (сенсibiliзація доекзоалергенами (інфекційними та неінфекційними) доендоалергенами).

Тема 9. Венеричні хвороби. Профілактика кров'яних інфекцій та СНІДу.

Сифіліс, збудник, джерела інфекції, шляхи передачі. Періоди сифілісу, ускладнення. Профілактика. Гонорея. Збудник, джерела інфекції, шляхи передачі. Симптоми. Особливості перебігу гонореї у чоловіків, жінок, дівчат. Трихомоніаз. Профілактика.

Тема 10. Захворювання та патологічні стани, що пов'язані з віком та статтю

Патологія немовляти. Патологія у дітей дошкільного віку. Патології у школярів. Психоневрологічні захворювання дітей. Особливості хвороб осіб похилого віку. Невідкладні стани у жінок.

5.2. Тематика практичних занять

1. Охорона здоров'я: основні поняття і принципи (2 год.);
2. Інфекційні захворювання та основи епідеміології (4 год.);
3. Основні захворювання дихальної системи: невідкладні стани та перша медична допомога(2 год.);
4. Основні захворювання серцево-судинної системи: невідкладні стани та перша медична допомога (2 год.);
5. Основні захворювання серцево-судинної системи: невідкладні стани та перша медична допомога (2 год.);
6. Травми, їх ускладнення, кровотечі в дітей і дорослих (2 год.);
7. Перша медична допомога при травмах кінцівок (4 год.);
8. Пошкодження, що викликані фізичними та хімічними факторами. Допомога при них на долікарському етапі (4 год.);
9. Алергічні захворювання (2 год.);
10. Венеричні хвороби. Профілактика кров'яних інфекцій та СНІДу (2 год.);
11. Захворювання та патологічні стани, що пов'язані з віком та статтю (2 год.).

5.3. Організація самостійної роботи студентів

№ з/п	Вид роботи	К-ть годин		Форми звітності
		денна	заочна	
1	Опрацювання лекційного матеріалу	20		опорний конспект
2	Підготовка до практичних занять	25		конспект, усна доповідь
3	Підготовка до проміжного контролю	4		тестові завдання на платформі MOODL
4	Виконання ІНДЗ	10		презентація ІНДЗ
6	Складання термінологічного словника	3		словник термінів
7.	Підготовка пам'ятки для здійснення виховної роботи серед учнівської молоді «Профілактичні заходи...»	10		виготовлення таблиць, схем малюнків, презентацій
Всього:		72		

Тематика ІНДЗ

1. Надання першої медичної допомоги в невідкладних станах, які виникають у процесі сечовиділення та захворювань системи травлення.
2. Попередження інфекційних хвороб органів дихання. Догляд за хворим.
3. Профілактика кров'яних інфекцій. СНІДу. Висипного тифу.
4. Поняття про десмургію.
5. Кровотечі у дітей і дорослих. Методи їх зупинки.
6. Відкриті ушкодження. Перша медична допомога.
7. Перша медична допомога при ушкодженнях голови, шиї, хребта, грудної клітки.
8. Долікарська медична допомога при невідкладних станах, що виникають при захворюваннях системи травлення.
9. Наркоманія, токсикоманія. Профілактика та шляхи боротьби.
10. Психоневрологічні порушення та стресові стани у дітей.
11. Туберкульоз, профілактика та запобігання.
12. Холера – особливо небезпечна хвороба.
13. Дитячі інфекції – епідемічний паротит, краснуха.
14. Попередження шкіряних захворювань, педикульозу та гельмінтозу.
15. Нетравматичні кровотечі.
16. Гігієна шкіри, вух, очей.
17. Раціональне харчування дітей різного віку.

18. Надання першої медичної допомоги, що виникають в невідкладних станах у процесі сечовиділення та захворювання системи травлення.

6. ФОРМИ ПОТОЧНОГО ТА ПІДСУМКОВОГО КОНТРОЛЮ

6.1. Форми поточного контролю: усна або письмова перевірка вивчення навчальних матеріалів на практичних заняттях.

6.2. Форми проміжного контролю: модульна контрольна робота (проводиться у тестовій формі).

Приклад тестового завдання:

До антисептичних засобів обробки ран відносяться

А) перекис водню; Б) ацетилсалцилова кислота; В) валідол; Г) дистильована вода

6.3. Форми підсумкового контролю: екзамен

7. ЗАСОБИ ДІАГНОСТИКИ РЕЗУЛЬТАТІВ НАВЧАННЯ

Діагностичний розділ визначає диференційований та об'єктивний облік результатів навчальної діяльності здобувачів вищої освіти і включає в себе:

- контроль засвоєння теоретичних знань (опитування на практичних заняттях);
- контроль самостійної роботи студентів (виконання самостійних завдань, виконання ІНДЗ);
- виконання тестових завдань проміжного (модульного) контролю знань здобувачів.

8. КРИТЕРІЇ ОЦІНЮВАННЯ РЕЗУЛЬТАТІВ НАВЧАННЯ

8.1. Шкала та критерії оцінювання знань студентів.

Оцінювання знань студентів відбувається відповідно до «Положення про порядок оцінювання рівня навчальних досягнень здобувачів вищої освіти в умовах ЄКТС в ІДГУ» із урахуванням вагових коефіцієнтів:

<http://idgu.edu.ua/wpcontent/uploads/2020/09/>

[polozhennja_pro_porjadok_ocinjuvannja_rivnja_navchalnyh_dosjahren_zi_zminamy-vid-28.08.2020-protokol-1.pdf](http://idgu.edu.ua/wpcontent/uploads/2020/09/polozhennja_pro_porjadok_ocinjuvannja_rivnja_navchalnyh_dosjahren_zi_zminamy-vid-28.08.2020-protokol-1.pdf)

	Поточний контроль	Проміжний контроль	Підсумковий контроль
Максимальна кількість балів	40 балів – середньозважений бал оцінок за відповіді на семінарських заняттях та виконання індивідуальних завдань, який переводиться у 100-бальну шкалу з ваговим коефіцієнтом 0,4	10 балів – за результатами виконання модульної контрольної роботи	50 балів – за результатами відповіді на екзамені
Мінімальний пороговий рівень	20 балів	6 балів	25 балів

Шкала та схема формування підсумкової оцінки Переведення підсумкового балу за 100-бальною шкалою оцінювання в підсумкову оцінку за традиційною шкалою:

Підсумковий бал	Оцінка за традиційною шкалою
90-100	відмінно
89-70	добре
51-69	задовільно
26-50	незадовільно
1-25	

8.2. Критерії оцінювання під час аудиторних занять

Досягнення студентів на семінарських заняттях, а також виконання індивідуальної та самостійної видів робіт оцінюються за шкалою від «0» до «5».

Оцінка	Критерії оцінювання навчальних досягнень
5 балів	Оцінюється робота студента, який у повному обсязі володіє навчальним матеріалом, вільно, самостійно й аргументовано його викладає, глибоко та всебічно розкриває зміст теоретичних запитань та практичних завдань, використовуючи при цьому обов'язкову та додаткову літературу, вільно послуговується науковою термінологією, розв'язує задачі стандартним або оригінальним способом, наводить аргументи на підтвердження власних думок, здійснює аналіз та робить висновки.
4 бали	Оцінюється робота студента, який достатньо повно володіє навчальним матеріалом, обгрунтовано його викладає, в основному розкриває зміст теоретичних запитань та практичних завдань, використовуючи при цьому обов'язкову літературу, розв'язує задачі стандартним способом, послуговується науковою термінологією. Але при висвітленні деяких питань не вистачає достатньої глибини та аргументації, допускаються при цьому окремі неістотні неточності та незначні помилки.
3 бали	Оцінюється робота студента, який відтворює значну частину навчального матеріалу, висвітлює його основний зміст, виявляє елементарні знання окремих положень, записує основні формули, рівняння, закони. Однак не здатний до глибокого, всебічного аналізу, обгрунтування та аргументації, не користується необхідною літературою, допускає істотні неточності та помилки.
2 бали	Оцінюється робота студента, який достатньо не володіє навчальним матеріалом, однак фрагментарно, поверхово (без аргументації й обгрунтування) викладає окремі питання навчальної дисципліни, не розкриває зміст теоретичних питань і практичних завдань.
1 бал	Оцінюється робота студента, який не в змозі викласти зміст більшості питань теми та курсу, володіє навчальним матеріалом на рівні розпізнавання явищ, допускає істотні помилки, відповідає на запитання, що потребують однослівної відповіді.
0 балів	Оцінюється робота студента, який не володіє навчальним матеріалом та не в змозі його висвітлити, не розуміє змісту теоретичних питань та практичних завдань.

8.3. Критерії оцінювання індивідуальних завдань

Вид	Максимальна кількість балів	Критерії
Презентація навчального матеріалу	5	Оцінювання презентації є її відповідність змісту доповіді студента за матеріалами дослідження та оригінальність візуального представлення.
Доповідь	5	Критеріями оцінювання доповіді є вміння студента стисло визначати ключові позиції, які викладені у проблематиці обраної теми.
Реферат	10	Оцінювання реферату здійснюється за такими критеріями: самостійність та оригінальність дослідження, виконання поставлених автором завдань, здатність здійснювати узагальнення на основі опрацювання теоретичного матеріалу та відсутність помилок при оформленні цитування й посилань на джерела.
Творче завдання	10	Виявлення креативності; міння студента стисло визначати ключові позиції, естетичність оформлення.

8.4. Критерії оцінювання модульної контрольної роботи

Модульний контроль здійснюється в формі тестування на платформі MOODL. Максимальна кількість балів за відповідь на 1 тестове питання складає 1 бал.

9. ІНСТРУМЕНТИ, ОБЛАДНАННЯ ТА ПРОГРАМНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ, ВИКОРИСТАННЯ ЯКИХ ПЕРЕДБАЧАЄ НАВЧАЛЬНА ДИСЦИПЛІНА

- опорні конспекти лекцій;
- навчальні посібники;
- робоча навчальна програма;
- тестові завдання для модульного оцінювання навчальних досягнень студентів;
- засоби підсумкового контролю.

10. РЕКОМЕНДОВАНІ ДЖЕРЕЛА ІНФОРМАЦІЇ

10.1. Основні джерела:

1. Будзин В., Гузій О. Основи медичних знань : навч. посіб. Львів : ЛДУФК, 2018. 148 с.
2. Валецька Р.О. Основи медичних знань. Підручник / Р.О. Валецька. Луцьк : Волинська обласна друкарня, 2008. 380 с.
3. Григус І.М., Романішин М.Я. Перша медична допомога: посібник. Львів : «Новий Світ-2000», 2017. 176 с.
4. Домедична допомога (алгоритми, маніпуляції): методичний посібник / [В.О. Крилюк, С.О. Гур'єв, А.А. Гудима та ін.] – К. : НВП «Інтерсервіс», 2014. 84 с.
5. Екстрена медична допомога травмованим на догоспітальному етапі : навчальний посібник / [В.О. Крилюк, С.О. Гур'єв, А.А. Гудима та ін..] – Київ. – 2016. 400 с.
6. Калиниченко І.О., Латіна Г.О., Заїкіна Г.Л. Основи медичних знань, безпеки життєдіяльності та охорони праці : навч. пос. до практ. занять та самост. роботи студ. пед. закладів освіти. – Суми. ФОП Цьома С.П., 2020. 264 с.
7. Коц С.М., Коц В.П., Основи медичних знань : навч. посіб. Харків : ХНПУ, 2019. 308 с.
8. Невідкладна кардіологічна допомога на догоспітальному етапі : Навчально-методичний посібник. – К., 2005. 17 с.
9. Мойсак О.Д. Основи медичних знань і охорони здоров'я: навчальний посібник / О.Д. Мойсак; Міністерство освіти і науки України. – 6-те вид., випр. та допов. – Київ : Арістей, 2011. 496 с.
10. Основи медичних знань. Перша медична допомога: навчальний посібник для проведення практичних робіт студентів вищих навчальних закладів. – К. : КУ імені Бориса Грінченка, 2020. 77 с.
11. Основи медичних знань та долікарської допомоги : підручник для студентів вищих навчальних закладів III-IV рівнів акредитації / Я.І. Федонюк, В.С. Грушко, Л.Я. Федонюк, А.М. Пришляк, М.В. Ющак; за ред. В.С. Грушка. – Львів : «Новий Світ-2000», 2020. 590 с.
12. Петриченко Т.В. Перша медична допомога : Підручник – К. : Медицина, 2007. 248 с.
13. Толочик І., Кучерук Є. Основи медичних знань. Херсон : Олді-Плюс, 2020. 160 с.
14. Чуприна О.В. Основи медичних знань : долікарська допомога та медикосанітарна підготовка: Навч. посіб. / О.В. Чуприна, Т.В. Гищак, О.В. Долина. – К. : Вид. ПАЛИВОДА А.В., 2006. 216 с.

10.2. Допоміжні джерела:

1. Бенюмов В.М, Костенко О.Р. Дитячий травматизм: навчальний посібник – К. Здоров'я 2002.
2. Валеологія. В.Г. Грибан. Навчальний посібник. – К.: Центр навчальної літератури, 2003. 256 с.
3. Жидецький В.Ц. Перша допомога при нещасних випадках / В.Ц. Жидецький. – К., 2004.
4. Невідкладні стани. Видання друге, доповнене та перероблене. / За ред. М.С. Резеди, В.Й. Кресюка – Львів, 2003. 891 с.

5. Про затвердження порядків надання домедичної допомоги особам при невідкладних станах. Наказ № 398 від 16.06.2014
6. Садів А. Невідкладна долікарська допомога. Знання, здатні зберегти життя. Повна енциклопедія. – Крилов. – 2008. 384 с.
7. Тарасюк В.С. Медицина надзвичайних ситуацій. Організація надання першої медичної допомоги / В.С. Тарасюк, М.В. Матвійчук, В.В. Паламар. – Київ: ВСВ «МЕДИЦИНА», 2017. 528 с.
8. Халмурадов Б.Д., Волянський П.Б. Медицина надзвичайних ситуацій: підручник. Київ: Центр учбової літератури, 2018. 206 с.
9. Шуліпенко І.М. Загальний і спеціальний медичний догляд за хворими з основами валеології / І.М. Шуліпенко. – К.: «Кий», 1998. 383 с.
10. Якобчук А. В., Курик О. Г. Основи медичної валеології. Київ : Ліра, 2015. 244 с.

10.3. Інтернет-ресурси:

Сайт «Основи медичних знань» [Електронний ресурс]: Режим доступу: <http://healt.ucoz.ua/>
Концепція нової системи охорони здоров'я / [Електронний ресурс]: Режим доступу: http://moz.gov.ua/docfiles/Pro_20140527_0_dod.pdf